

ning. Dit staat dus niet in de weg aan bijeenkomst waarin aan leiders inclusief Soekarno ultimatum wordt voorgelegd.'

Een ultimatum? Door wie? Van Christison viel zulk een stap niet te verwachten en van Mook, gesteld al dat hij er aan dacht, was er formeel noch materieel toe in staat. Integendeel: nu hem de mogelijkheid was ontnomen een akkoord met de Republiek na te streven, was zijn eerste reactie dat Nederland verstandig zou handelen om zich niet op Java maar op Borneo en de Grote Oost te concentreren. Wel kwam hij, mede door scherpe protesten van admiraal Helfrich en generaal van Oyen, spoedig van het denkbeeld terug om Java voorshands terzijde te laten maar het enkele feit al dat hij het had geopperd, toont aan dat hij, verstoken als hij was van machtsmiddelen en levend in omstandigheden die wel heel schril afstaken bij die van de vroegere gouverneurs-generaal¹, een tijdlang geneigd was tot een noodsprong.

Die noodsprong werd door het kabinet-Schermerhorn gedeceideerd afgewezen. Helfrich en van Oyen hadden via van Mook aan het kabinet bericht dat huns inziens ca. vijf-en-zeventigduizend militairen nodig waren 'om geheel Nederlands-Indië te beheersen en te pacificeren' (van Mook die van ooggetuigen had gehoord hoe fanatiek de Indonesiërs in Soerabaja vochten, had daaraan toegevoegd dat zijns inziens Helfrich en van Oyen 'de weerstand van de bevolking onderschatten'²) – het kabinet nam, zoal niet de door die laatste twee geopperde doelstelling dan toch de door hen opgestelde schatting der benodigde krachten over. Conform het oordeel van de ministeriële Raad voor de Oorlogvoering zond Logemann op 17 november aan van Mook een telegram³ dat onder 1 luidde:

'Java moet niet prijsgegeven worden doch moet bezet worden met zoveel mogelijk troepen. Bezetting Riouw[-archipel], Borneo en Grote Oost dient zo spoedig mogelijk geschieden conform uw denkbeeld, waarbij misschien geput kan worden uit de ex-krijgsgevangenen. Sumatra bewaren voor latere fase.'

Onder 2 werd aan van Mook bericht dat als losse eenheden in totaal

¹ Begin november trachtte hij Logemann van die omstandigheden een beeld te geven door deze te schrijven dat hij en de vijftig anderen die in het landvoogdelyk paleis aan het Koningsplein gehuisvest waren, daar over 'niet meer dan een stuk of acht slechte Menadonese bedienden' beschikten. (brief, 7 nov. 1945, a.v., p. 562) ² Telegram, 10 nov. 1945, van van Mook aan de regering, *Eng.*, dl. VIII a, p. 667-68. ³ Tekst: a.v., p. 668-69.